

TÉMA

DOMÁCÍ NÁSILÍ

v době covidové

Již při první jarní vlně pandemie někteří experti varovali před nárůstem domácího násilí. Média záhy přinesla ze zahraničí i z domova zprávy o přibývajícím počtu případů. O čem vypovídají tyto informace? Mají skutečně covidová opatření vliv na soužití partnerů?

V teorii domácího násilí existuje tzv. Duttonův axiom. Podle něj představují podhoubí domácího násilí dvě okolnosti: zavřené dveře a narušená osobnost násilníka. Takže zavřené dveře samy o sobě nestačí ke vzniku nových případů. Jenže Don Dutton mluvil o týrání, nikoli o konfliktech mezi partnery. A opakující se násilné konflikty v soužití mužů a žen patří také do obrazu domácího násilí. V tomto textu se pokusíme objasnit, zda a jak se covidová doba podepisuje na domácím násilí.

Covidový stres a zavřené dveře jako příčina domácího násilí?

Nařízené omezování sociálních kontaktů vytvořilo pro mnoho rodin a párů nový všední den. Zvýšilo se faktické zatížení členů rodin. Home office bylo třeba sladit s domácím vyučováním potomků a se zajišťováním chodu domácnosti. Dříve dostupné příležitosti pro relaxování a aktivní odpočinek nebyly k dispozici. Proto také mezinárodní výzkumy ukazovaly, že tíha covidových opatření dopadá zejména na ženy v produktivním věku, které musí najednou sladit více rolí, matkou, domácí učitelkou a hospodyňkou počínaje a partnerkou konče. Nutnost trávit více času společně doma za zavřenými dveřmi při současně redukci jiných (pracovních a zájmových) kontaktů může nepochybně přispívat ke vzniku třecích ploch a tím i konfliktů mezi partnery. Zvláště když se soužití odehrává na malé ploše bytu, členové rodiny nemají nikde soukromí a to vše je okořeněno finanční nejistotou či dokonce hrozbou ztráty práce. Je zřejmé, že covidová doba vnesla do rodin více stresových situací. Ale reakce na stres mohou být různé. A od stresu nevede přímá linka k domácímu násilí.

Propuknutí covidové pandemie zaměřilo pozornost médií na domácí násilí. Média zareagovala na stanoviska expertů, že opatření přijatá v rámci nouzového stavu (omezení volného pohybu a sociálních kontaktů) mohou zvýšit riziko domácího násilí. Toto konstatování lze opřít o obecné poznatky, že sociální izolace rodiny vede k „zavřeným dveřím“, které komplikují včasnou intervenci v případech probíhajícího domácího násilí. V době pandemie mělo upozornění na rizika domácího násilí

plnit preventivní funkci. Osoby ohrožené domácím násilím se měly dozvědět, že i v době nouzového stavu platí zákony a fungují služby pomáhající obětem domácího násilí. Jenže do zpravodajství médií pronikala převážně jednostranná sdělení o dramatickém nárůstu případů. Z mediální prezentace tématu tak vznikl dojem, že domácí násilí v celé jeho šíři se dá vysvětlit koncentrovaným soužitím partnerů za současné izolace za zavřenými dveřmi. Média tak přizivila další falešný mýtus o domácím násilí: zavřené dveře obydlí vedou ke vzniku domácího násilí. Jenže domácí násilí představuje daleko komplexnější a složitější fenomén, který není postaven na jedné příčině či jednom faktoru. Šíří pojmu domácí násilí se pokusíme stručně objasnit dále.

Domácí násilí včera

Problematika domácího násilí „spala“ prakticky do 70. let minulého století. Doznávalo tradiční přesvědčení, že žena je podřízena muži a muž má právo usměrňovat svou manželku. Vyhrcoené vztahy mezi manželi byly vnímány jako soukromá věc. V kontextu společenských změn v 60. a 70. letech 20. století vznikají nová témata, která byla do té doby tabu. Domácí násilí proniká do zájmu veřejnosti i odborníků díky zveřejňování zvláště krutých případů týraných žen.

Pojmu domácí násilí vtiskla konkrétní obsah především průkopnice teorie tohoto jevu L. E. Walker. V 80. letech 20. století přišla Walker s klíčovým termínem „syndrom bité ženy“ a s teorií kruhu domácího násilí. Již ze samotného pojmu „bitá žena“ vyplývá, že pod domácím násilím se skrývaly závažné případy opakovaného a hrubého fyzického násilí. Kazuistiky bitých žen, které před násilníkem hledaly úkryt v azylových domech, pomohly prosadit názor, že domácí násilí je třeba stíhat jako trestný čin. Jinak řečeno, ve svých počátcích označovalo domácí násilí týrání ženy mužem založené dominantně na fyzickém násilí. Tvář tyraných žen se stal příběh Francine Hughes, která nakonec svého spícího exmanžela polila hořavinou a usmrtila. Její případ vyvolal značnou mediální pozornost, soudní líčení s obětí domácího násilí, která se změnila v pachatelku, bylo v centru zájmu veřejnosti. Podle skutečných událostí byl později natočen film „Hořící

postel“. Za ztvárnění Francine Hughes získala Farrah Fawcett nominaci na Emmy a Zlatý globus.

Domácí násilí dnes

Případ F. Hughes názorně demonstroval povahu soužití, kterému se přiřazovala v minulém století „diagnóza“ domácí násilí. Domácí násilí bylo v době počátků definováno jako „zneužívání“ partnerky (partner abuse, domestic abuse), tedy v češtině týrání či zneužívání. Tento jednoduší obraz domácího násilí se však mění. Postupem doby se pojem domácí násilí naplňuje širším obsahem, zastřešuje širší škálu jevů. Jak k tomu došlo? Četné studie přinesly detailnější poznatky o obětech. Rozběhlo se rovněž zkoumání domácích násilníků. Badatelé doložili, že existují různé profily mužů, kteří ubližují partnerkám a používají k tomu různé, nejen fyzické podoby násilí. Empirické výzkumy poskytly podrobnější vhled do rozmanitosti násilím postižených partnerských vztahů. Vedly k poznání, že neexistuje jedno přesně vymezené domácí násilí. Tím se otevřela otázka utřídění či diferenciacie domácího násilí. Již na přelomu tisíciletí vznikají první typologie vzorců domácího násilí. Začíná platit věta: nemá smysl mluvit o domácím násilí, jestliže současně neupřesníme, o jaký typ či vzorec domácího násilí se jedná. Navíc výzkumy potvrzují, že ve vztazích existuje jak jednostranné, tak oboustranné (duální) domácí násilí. Bylo doloženo, že i muži se mohou stát obětí, a ženy naopak agresivním, ofenzivním členem páru. Zjištěné poznatky měly zásadní dopad na řešení případů domácího násilí v praxi, ať už soudní, poradenské, či sociálně právní. Původní výchozí pozice, že „každé domácí násilí je vždy také týrání“ a tím i trestný čin, se ukázala jako neudržitelná. Z dnešního úhlu pohledu je dokonce považována za hlavní překážku, která zbrzdila rozvoj sofistikovanějších nástrojů pro diagnostikování typů domácího násilí, ale i pro rozvoj diferencovaných přístupů intervence včetně terapeutických programů pro oběti i pachatele domácího násilí. Novinky v teorii domácího násilí vystihují dva pojmy: diferenciacie a interaktivní přístup. Dále je blíže objasníme.

Jak se vyznat v domácím násilí

Hlavní poučení z více než 40 let trvajícího zkoumání lze shrnout do tvrzení, že v případě nálepky „domácí násilí“ je třeba vždy upřesnit, o jaký typ či vzorec jde. Tato „zlatá věta“ teorie domácího násilí poukazuje na zásadu či princip diferenciacie. Samotná diagnóza „domácí násilí“ již nestačí, protože násilí ve vztahu mezi intimními partnery může nabývat různých podob na ose od konfliktního soužití až po týrání. Správně diagnostikovat domácí násilí je důležité, abychom uměli správně pomoci. Pro teorii, ale i pro praxi se tak otevřel nový problém – jak postupovat při zjišťování, o jaký typ domácího násilí v daném

partnerském soužití jde. Na tuto otázku nabídlo odpověď tzv. interaktivní paradigma či interaktivní přístup. Zhruba od přelomu století zaznívají silněji hlasy o nutnosti zkoumat oba partnery a také dynamiku vývoje jejich vztahu, jestliže chceme pochopit a správně vyhodnotit momentální stav (obraz), se kterým je konfrontována justice, sociální služby či intervenční centra. Je třeba objasnit, jak domácí násilí vznikalo a jakými podobami procházelo. Pro interaktivní přístup je tedy charakteristické, že pro stanovení typu domácího násilí je důležité objasnit jeho historii, tj. jak se násilí projevovalo a vyvíjelo v průběhu trvání vztahu, a dále popsat chování obou partnerů před incidenty, během jejich průběhu a po nich. Interaktivní přístup vnímá soužití partnerů jako dyádu, která prochází určitým vývojem od fáze dvoření a namlouvání přes konstruování a etablování vztahu až po jeho rutinizaci či eventuální dekonstrukci. V každé z těchto etap probíhají specifické interakce mezi partnery.

Posouzení násilných vztahů zahrnuje tři kroky:

- posouzení relevantních charakteristik obou partnerů při vstupu do vztahu a v průběhu soužití,
- popis a charakteristiku vývoje a dynamiky vztahu,
- popis a charakteristiku domácího násilí (projevy násilí, popis incidentů, kontextuální faktory ovlivňující domácí násilí, motivace násilné osoby, spouštěče incidentů, reakce na incidenty u obou partnerů).

Interaktivní přístup razí i nový pohled na posuzování samotného násilí. Intenzita a četnost incidentů s násilím již není primární. Interaktivní přístup vychází ze zásady, že stejné násilí není vždy totéž násilí. Záleží na kontextu, ve kterém se např. fyzické násilí anebo verbální agrese uplatňují. Určujícím znakem je povaha vztahu mezi partnery. Základní rozdíl pak spočívá v tom, zda k násilí dochází v konfliktních situacích mezi soupeřícími partnery, anebo zda je násilí spojeno s extrémním kontrolováním druhého a vytváří evidentně asymetrický vztah. Stejná facka do tváře může mít různou váhu či dopad podle toho, zda je výrazem kontrolování a moci, anebo zda k ní došlo v rámci konfliktního střetu partnerů. Týrání na straně jedné a partnerské konflikty s násilím na straně druhé reprezentují dva základní rozlišitelné rámce pro probíhající formy násilí.

Interaktivní přístup vnesl také lepší vhled a systematiku do psychického týrání. Při něm obklopuje oběť prostředí, ve kterém dostává jasně najevo, že je lidsky bezcenná, má mnoho chyb a je tady proto, aby uspokojovala potřeby druhých. Jako psychické násilí se označuje veškeré jednání, které vyvolává psychické strádání, emocionální utrpení a strach. Paleta nástrojů psychického násilí je obsáhlá: verbální útoky a agrese, zastrasování a výhrůžky z úst partnera, přikazování a nucení, omezování osobní svobody, manipulativní postupy, záměrné navozování pocitů viny, zesměšňování na veřejnosti, osočování a vulgární nadávky před dětmi a podobně. K základním formám psychického násilí se řadí:

- nepřátelské odmítání (ponižování, zostuzování),
- zneužívání,
- terorizování, šikanování,
- sociální izolování,
- neposkytování emocionální odezvy,
- výhrůžky a zastrasování.

Pro výzkumné účely byl vytvořen dotazník (Emotional Abuse Questionnaire), který se zaměřuje na čtyři empiricky rozlišitelné kategorie emocionálního zneužívání: ničení věcí a ubližování mazlíčkům, sexuální nátlak, sociální izolování a ponižování, degradace. Každá z vyjmenovaných strategií způsobuje emocionální rány. Ničení věcí slouží k psychickému zraňování oběti. Sadistické chování vůči domácím zvířatům signalizuje lhostejnost k bolesti živých bytostí. Sexuální nátlak a manželské znásilnění spadají do kategorie psychického týrání, jestliže se oběť bojí odmítnout a jestliže ji má sex bez intimity ponížít a zahanbit.

Domácí násilí s covidem a bez covidu

Covidová pandemie a opatření s ní spojená nepochybně poznamenala i domácí násilí. Otázkou je však „jak“. Současné průzkumy o výskytu domácího násilí v době covidu nabízí nepřehledný až rozporuplný obraz. Některé země (např. Francie, Itálie či Čína) vychází z až 30% nárůstu případů. Ve SRN proběhla řada dílčích studií. Zatímco data získaná v Berlíně a Hamburku dokládají téměř 30% nárůst, v Dolním Sasku evidují téměř 12% pokles, jiné spolkové země žádné změny ve výskytu domácího násilí nezaregistrovaly. I u nás upozorňovaly některé organizace pomáhající obětem domácího násilí na jeho enormní „covidový“ nárůst. Jiná místa pomoci však tento trend nepotvrzovala.

Zatím dostupné údaje je třeba brát s rezervou. Jejich výpovědní hodnota je nejistá. Čísla si nepamatují, jak vznikla. Metodika získávání dat ani definice domácího násilí není vždy jednotná, může se tudíž v jednotlivých studiích lišit. Některé studie vypovídají pouze o případech, které byly oznámeny, ať už na policii, nebo u jiných úřadů. Jiné se opírají o údaje z azylových domů nebo poraden. Všeobecně se předpokládá, že v době pandemie mohla vzrůst také latence domácího násilí, protože oběti mlčely a současně ubylo vnější sociální kontroly ze strany příbuzných, přátel, školy či lékařů. K určité opatřivosti při interpretaci dat nabádá i další hledisko. Veřejně dostupné odborné studie sice porovnávají výskyt domácího násilí v době covidu se srovnatelnými měsíci předchozího roku. Nezjišťují však historii domácího násilí, tedy zda do vztahu proniklo již dříve, před vznikem pandemie. Nelze tudíž prokázat, zda teprve covidová opatření vedla k „infikování“ vztahu domácím násilím, anebo naopak ovlivnila již probíhající násilí. Jinak řečeno, kvantitativní výzkumné sondy neumí zatím odlišit domácí násilí, které se odehrává s covidem a bez covidu.

Jak lze konkretizovat obecně přijatou tezi, že v rámci pandemie se zvyšuje riziko domácího násilí? Jak se promítá heterogenita domácího násilí do odhadů jeho dynamiky v době covidové? Podle současné teorie domácího násilí jsou pravděpodobné následující souvislosti mezi domácím násilím na straně jedné a covidovými změnami v životě rodin a párů na straně druhé.

Týrání s covidem

Týrání je označováno jako „charakterologické násilí“. Představuje totiž vzorec domácího násilí, který je více ukotven v „charakteru“ násilníka, tj. ve zvládnutosti jeho osobnosti. Chování tyranů je méně závislé na vnějších situačních faktorech. Je proto nepravděpodobné, že by covidové změny vyvolaly vznik, anebo dokonce dramatický nárůst nových případů této nejtežší podoby domácího násilí. Současně však platí riziko, že týrání může v některých případech nabrat na obrátkách. Právě u tohoto typu domácího násilí může sociální izolace rodiny vytvářet pro oběť rizikovou situaci, protože oběť je odstrážena od okolí a tím i od pomoci. Záleží pak na copingových strategiích, které si oběť utvořila v průběhu soužití s tyranem. Oběti týrání dlouho mlčí. Jejich mlčení se láme právě v situacích, které teorie označuje jako body zlomu. Oběť má subjektivní pocit, že její trápení překročilo určitý práh, což ji motivuje k hledání pomoci a také k hledání řešení. Organizace poskytují pomoc ohroženým ženám v zahraničí, ale i u nás doma očekávaly nárůst těchto případů a zcela správně burcovaly k tomu, aby i v době restriktivních covidových opatření byla pomoc pro oběti dostupná.

Konfliktní soužití s covidem

Stresy spojené s covidovými změnami mají potenciál vyhrotit rovněž varianty domácího násilí označované jako konfliktní soužití. Může vzrůst četnost, ale i intenzita konfliktních incidentů mezi partnery, ať už při nich dochází k duálním, či jednosměrným formám násilí. Příkladem může být žena, která volala na linku 116 006 kvůli vzrůstající agresivitě muže, který nemůže podnikat a bojí se bankrotu. V jiném případě žena na lince konzultovala zhoršující se manželské soužití. Dříve s manželem navštěvovali psychologa, ale ten byl v době nouzového stavu nedostupný. To jsou konkrétní, jednotlivé případy. Je však otázkou, zda se vyšší pravděpodobnost rizika domácího násilí skutečně překlopila v reálný trend. V tomto ohledu přinesl zajímavé údaje průzkum Asociace pracovníků intervenčních center, který monitoroval situaci v první vlně pandemie. Na otázky po dopadu covidových opatření na domácí násilí odpovídalo 375 klientů intervenčních center. Výsledkem bylo zjištění, že covidová opatření nezvedla razantně výskyt (nového) domácího násilí v ČR a ani nevedla k výrazným změnám ve vztazích s pokračujícím domácím násilím. 80 % uživatelů

služby intervenčních center soudilo, že se chování násilníka v průběhu nouzových opatření příliš nezměnilo. V uvedeném čísle jsou zahrnuty i ojedinělé případy, kdy dokonce došlo k lepší spolupráci mezi partnery např. v péči o domácnost a děti. 20 % respondentek pak popisovalo změnu k horšímu (např. agresor plival na ženu a vyhrožoval přítom, že ji nakazí covidem). Zhoršení domácího násilí se tedy týkalo menšiny sledovaných párů. Průzkum Asociace pracovníků intervenčních center ukazuje, že covidové efekty dopadající na domácí násilí mohou být rozmanité. Vnější tlaky a stresy nevedou automaticky k nárůstu ani ke vzniku násilí mezi partnery. Společné problémy mohou vztah partnerů i stmelit. Dále je třeba rozlišovat mezi opakujícím se násilím a konstruktivními konflikty bez násilí, které se vyskytují i v jinak celkem harmonickém soužití partnerů. Na linku 116 006 volala například žena, které muž vytykal, že chodí do zaměstnání a tím ohrožuje rodinu. Z obav z nákazy ji nepřijemným způsobem nutil k přehnanému dezinfikování. Popsané chování manžela nepochybně vnáší do vztahu napětí a emocionálně náročné momenty. Domácí násilí však představuje fenomén odlišného kalibru. Jde o dlouhodobý vztahový problém podmíněný více faktory a okolnostmi. Diskuze, o kolik procent narostlo či kleslo domácí násilí v době covidové, je možná atraktivní námět. Momentálně je však důležitějším tématem, jak zajistit pomoc obětem domácího násilí a přizpůsobit ji aktuálním podmínkám.

Závěr

Pro současnou pandemii neexistuje v akademické literatuře o domácím násilí vhodný precedens. K dispozici jsou pouze určité zprávy o následcích převážně přírodních katastrof. V době poté referovali sociální pracovníci na místech nouze o zvýšeném výskytu domácího násilí. Například po hurikánu Katrina stoupl počet žen, které si stěžovaly na psychické násilí, o 35 % a fyzické násilí vzrostlo téměř dvojnásobně. Tyto poznatky však nejsou na krizi vyvolanou pandemií přímo přenositelné. Podstatný rozdíl spočívá mimo jiné v tom, že zmíněné údaje byly získány v době po ukončení ohrožující situace a popisují následky katastrof, zatímco v případě současné pandemie modelujeme domácí násilí v průběhu přetrvávajícího ohrožení a řešíme bezprostřední dopady přijatých opatření.

Při predikci trendů domácího násilí v době covidové musíme tudíž vycházet z poznatků nashromážděných o tomto jevu v běžných podmínkách. Protipandemická opatření uzavřela členy rodin do jejich soukromí. Oběti domácího násilí se tedy ocitly s tyraní či násilníky za zavřenými dveřmi a v izolaci od okolí. Kromě toho čelí tyto rodiny vyšší zátěži, musí se adaptovat na nové podmínky a četná omezení. Stresy i v běžných podmínkách obvykle přihřívají průběhy domácího násilí. Právě z těchto faktů bylo odvozeno tvrzení, že covidová opatření zvyšují rizika domácího násilí. Jde primárně o rizika eskalace

násilí u vztahů již předtím zatížených domácím násilím. V zájmu ochrany ohrožených osob, především žen, byla navrhována konstruktivní i diskutabilní opatření. Připomeneme jen ideu zapojit do prevence domácího násilí profese, které se i v době pandemie dostávaly do kontaktu s občany, např. poštovní doručovatele či rozvozce on-line objednaných potravin. Jak lze shrnout poznatky o domácím násilí v době covidové? Jak lze komentovat dosavadní nejednotné výsledky průzkumů? Opatření spjatá s covidovou pandemií dopadají na rodinný a partnerský život. V kombinaci s finančními a existenčními stresy mohou vést k partnerským konfliktům a krizím, které však nemají znaky domácího násilí. Mohou také nepříznivě ovlivnit soužití zatížená již předem domácím násilím. Je však třeba vyvrátit falešný mýtus, že covidový stres a zavřené dveře obydlí vedou automaticky ke vzniku domácího násilí ve vztazích, kde doposud žádné násilí neprobíhalo. Diagnóza domácího násilí je dlouhodobý problém, vztahuje se na složitější fenomény narušeného partnerského soužití. Dopady covidových opatření na domácí násilí mohou být proto různé: od extrémního ohrožení žen v případě týrání až po přechodné zmírnění konfliktního násilí ve vztahu. K tomu sdělení ženy z výše uvedeného výzkumu Asociace pracovníků intervenčních center: „Když byly zavřené hospody a on nemohl tolik konzumovat alkohol a pobývat tam až do noci, byl trochu klid, po znovuotevření mě fyzicky napadl.“

Mediální přítomnost tématu v době pandemie oživila pocit, že společnost bere domácí násilí vážně, že ho vnímá jako znepokojující problém. Nezbyvá než si přát, aby tento zájem neopadl s návratem ke všedním dnům. Je mnoho pádných důvodů pro to, aby téma domácího násilí dál upoutávalo pozornost odborníků i veřejnosti. Je to důležité už kvůli tomu, že ve společnosti stále přetrvávají mýty o domácím násilí, které poškozují oběti a koneckonců brání i účinné intervenci vůči jeho pachatelům. ►►

Ludmila Čírtková

Literatura:

- Amarel, S., Endl-Geyer, V., Rainer, H., & Amaral, S. Familiäre Gewalt und die Covid-19-Pandemie. Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, München, 2020, 73 (7), 52-56.
- Čírtková, L. Domácí násilí. Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století. Plzeň: Ales Čeněk, 2020.
- Kofman, Y. B., Garfin, D. R. Home Is Not Always a Haven: The Domestic Violence Crisis Amid the COVID-19 Pandemic. Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy, 2020, Vol. 2, No. 999. ISSN: 1942-9681 <http://dx.doi.org/10.1037/tra0000866>.
- Paprsteinová, L. Domácí násilí v době jarních pandemických opatření. Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí, 2020, 4, 10-11.
- Riebel, M. Die Corona-Krise als Ursache häuslicher Gewalt? Neue Kriminalpolitik, 2020, 32(3), 304-320. <https://doi.org/10.5771/0934-9200-2020-3-304>.

Domáci násilí je ABSURDNÍ

Málokterá režisérka žijící v Česku má takovou kariéru jako Mira Fornay. Debutovala na festivalu v Benátkách, další film *Můj pes Killer* získal cenu na festivalu v Rotterdamu. Její poslední snímek *Žáby bez jazyka*, který se věnuje tématu domácího násilí, je aktuálně nominovaný na cenu Český lev v kategoriích nejlepší celovečerní film a nejlepší režie.

Proč jste se rozhodla tématem domácího násilí zabývat?

Vždy se zabývám tématy, která chci pochopit. Už dávno před natáčením jsem kolem sebe měla několik kamarádek, které si ve svých vztazích neuměly nastavit hranice. Upřímně, šokovalo mě to, protože sama jsem člověk, který to běžně dělá, a nerozuměla jsem tomu, že si někdo vymezit hranice neumí.

Ve filmu je ale hlavní postavou muž, ne žena. Jak jste se dostala od zkoumání obětí k agresorovi?

Když jsem zkoumala ženy, velmi mě to zraňovalo za ně a otevíralo to ve mně spoustu věcí, až jsem je začala hodnotit. A to bylo špatně. Proto jsem se rozhodla jít na toto téma přes muže, protože s nimi se nedokážu tolik ztotožnit. V tu chvíli se mi ulevilo, zbavila jsem se zrcadla, které mě rozčilovalo. A najednou jsem dokázala pochopit i ty ženy.

Během vývoje filmu jste podnikla opravdu poctivou přípravu...

Tři roky jsem každý čtvrtek trávila tři hodiny v terapeutické skupině agresorů, většinou mužů. Pak jsem také několik měsíců chodila navštěvovat prvovrah. A co jsem zjistila? Že za domácím násilím je strach. Strach z toho, že mě partner nebo partnerka opustí. Během příprav jsem vyslechla spoustu absurdních příběhů, které jsem do filmu promítla. Třeba jsem potkala muže, který říkal, že jeho žena jeho násilí schvaluje, že si myslí, že je to normální. S takovými absurdnostmi jsem se střetávala neustále.

Když zmiňujete termín „absurdní“, napadá mě, že i váš film je často popisován jako absurdní.

Nejsem expert, jsem filmařka, která něco tři roky pozorovala. Po čase, který jsem tím strávila, můžu říct, že domácí násilí pro mě není pochopitelné. Nemůžete čekat, že s někým budete mít lepší vztah, když ho zmlátíte. To je přece absurdní. Proto jsem se rozhodla, že ten film podám jako absurdní, abych tu absurditu ještě zdůraznila. Spousta filmů o domácím násilí jde po psychologii postav, aby ji vysvětlily. V takovém přístupu ale cítím nebezpečí, že když násilí vysvětlíme takto, legitimizujeme ho. Když si všechno odůvodníme, spokojíme se s tím porozuměním. Ale já domácí násilí nechápu. Dá se pochopit jedině tak, že je nepochopitelné, a tím vlastně říkám, že je špatné.

Ve vašem filmu vlastně neexistuje jediný zdravý vztah.

Není tam zdravý vztah. Není. Ale představte si, že vám ochrme levá ruka. To přece změní systém celého těla. Stejně jako v rodině. Když v ní máte jednoho nemocného člena a rodina s tím nic nedělá, dotyčný se neléčí, postupně onemocní celá rodina. Samozřejmě chápou, že někdo může mít víc důvodů k tomu být agresivní než jiní, každý si ze svého dětství neseme nějaké křivdy, které se můžou v dospělosti projevit nějak nezdravě. Ale když jsme dospělí, jsme za to zodpovědní, měli bychom s tím něco udělat. V rodině s domácím násilím není jen jeden člověk, který na sobě musí pracovat. Když má žena velmi agresivního partnera, musí se léčit i ona. Ve skupině, kam jsem docházela, byl muž, který na sobě zamakal, pak ho ale jeho žena opustila. Byla zvyklá na bití a nemohla si zvyknout na to, že už bita není. Žena dalšího muže chodila na terapii spolu s ním a dnes jsou spolu a klape jim to.

Váš film nakonec načrtává jistou naději. Ta nicméně nespočívá v terapii, ale v radikální proměně hlavní postavy v někoho emotivnějšího.

Domácí agresori se podle mě velmi kontrolují, svoje problémy řeší hlavou. Pak ale vybuchnou, stanou se z nich většinou jejich matky, následně se své citové reakce leknu a opět svoje emoce skryjí. Takhle se opakovaně dostávají do stejných situací, na stejné místo. Ostatně proto svůj film vyprávím jako počítačovou hru, Jari, hlavní postava, se stále vrací do stejných situací. Já ale vidím naději ve vnímání vlastních emocí a smíření se s možností, že racionální kontrolu lze ztratit. Nejdřív to bolí, ale pak to pomůže vyřešit nezdravou situaci. Vztahy jsou přece o emocích, nejsou byznysem ve smyslu „já uvařím a ty za to uklidíš“.

Zdá se mi, že díky rokům, které jste se svým filmem strávila, byste se mohla začít věnovat i terapii...

To určitě ne. Ale je pravda, že mám mediátorskou povahu. Jsme hodně impulzivní rodina a já mám funkci mediátora. Nehodnotím lidi a možná je nehodnotí ani terapeuti, nevím. Jako režisérka nemůžu mít hodnotící postoj ani na začátku, ani v průběhu práce, možná se může dostavit až na jejím konci. Kdybych si na začátku řekla, že muži jsou lí a ženy hodné, jaký film bych natočila? ►►

Kateřina Kořínková Sobotková

Foto: CineArt TV Prague

Mira Fornay je režisérka a scénáristka. Narodila se v Bratislavě, dnes žije v Praze. Krátké filmy začala točit v 18 letech. FAMU absolvovala snímkem Malá nesdělení, který obletěl mezinárodní

festivaly. Film studovala také ve Velké Británii. Film Žáby bez jazyka bude vidění v kinech hned po jejich znovuootevření.